

FÜZETEK

A Magyar-Török Baráti Társaság időszaki lapja
Macar-Türk Dostluk Derneği Yayını

– Üç ayda bir çıkar –

Mádl Ferenc látogatása Törökországban

Ez év október 15-e és 18-a között újabb államfői látogatás fémjelezte, hogy hazánk és a Török Köztársaság kapcsolatai igen jók.

Országunk elnöke a megszokott sorrendtől kissé eltérve, először İzmirbe utazott, ahol este az ottani váli vendégeként költötte el vacsoráját, a városhoz közel eső Balçova gyógyüdülőhely egyik új, elegáns létesítményében. A kormányzó, Alâaddin Yüksel üdvözlő beszédében elmondta, hogy az aznap véget ért nemzetközi békekonferencia során minket, magyarokat állított példaképül a többi nép elé mint akik ki tudtak engesztelődni történelmükkel; ezt azzal is értésre adták, hogy Szülejmán szultán egykori nyugvóhelyén, Szigetváron szobrot avattak az akkoron ellenfélnek számító uralkodónak. (Talán nem felesleges emlékeztetnünk arra, hogy az emlékmű tervét éppen Mádl Ferenc hagyta jóvá, aki Fikri Sağlar 1993-as, főleg e célt szolgáló látogatásakor az Antall-kormány oktatási minisztere volt.)

Október 16-án reggel a Cumhuriyet mértékadó napilap tudósítója kereste fel elnök urat, hogy a korábban adott reprezentatív interjú kapcsán váltsanak néhány szót. A dolog érdekessége, hogy a riporter, Özgen Acar felesége korábban a budapesti török követségen dolgozott, így gyakori látogatásai során módja nyílt az ország alaposabb megismerésére.

Egyébként a szemlélődés napja volt ez Mádl Ferenc és felesége, Dalma asszony számára. Selçukot és az efezusi rommezőt keresték fel szűk kíséretükkel. Első útjuk a mára élénk turisztikai központtá vált kisvárosnak az évtizedek során egyre bővülő múzeumába vezetett, ahol főleg a környékbeli ásatásokon előkerülő legértékesebb tárgyakat mutatják be, de kisebb stúdiókiállításokat is rendeznek, mely kategóriát ezúttal egy Érosz-gyűjtemény képviselt.

A romjaiban is hatalmas Szent János bazilika bejárása következett, amelyet a 6. században kezdtek építeni az evangélista sírja fölé, aki Patmosz szigetére való száműzése után visszatért Efezusba s ott is halt meg. Az utóbbi esztendő feltárásai itt sok meglepetést hoztak: az előtér két szintjén kívül szép freskómaradványokat is.

A közeli dombok egyikén találtak rá az 1890-es években egy német apáca, Katharina Emmerich látomásának leírása alapján Szűz Mária házának romjaira, melyet később újjáépítettek. Ez ma nem csupán a keresztények zárandoklatának célpontja, hanem muszlimok is felkeresik a Koránban több alkalommal is tisztelettel említett „Mária anyja” lakhelyét.

A megigézően nyugodt környezetben fekvő, vallástörténeti és kegyeleti szempontból fontos kis épület előtt egy indiai szerzetes és három társa fogadta a vendégeket, s adott áttekintést a vele kapcsolatos fő tudnivalókról. A csendes elmélyedés percei után emelkedett lélekkel indulhatott a delegáció a hatalmas ókori rommező felé.

Mint kiderült, a görög-római település maradványainak százvalahány év alatt eddig csupán egy tizedét tisztították meg a ráakódott földrétegektől. Kezdetben a középületeket és az utakat sikerült azonosítani, mostanában a gazdag polgárok üzleteire és villáira került sor. Az elnöki pár számára kinyitották ezt, a turisták elől egyelőre még elzárt részt, amely mind nagyságát, mind díszítményeit tekintve imponáló. Tovább haladva, a Celsus könyvtár felől fiatal, frissen házasodottnak tűnő férfi és nő közeledett, akiket elnök úr egy Budapestet ábrázoló ezüst érmével ajándékozott meg: bizonyára életük végéig emlékezni fognak erre a nemes gesztusra.

A tervezettnél jóval hosszabba nyúlt az efezusi tartózkodás, de emiatt csak az étkezés csúszott későbbre. A repülőtérré menet, az előzetes tervekén kívül került sor egy modern képzőművészeti galéria megtekintésére, melyet a Yaşar-holding hozott létre.

Az estét már Ankarában, az elnöki vendégházban töltötte a hivatalos küldöttség. A szigorú értelemben vett politikai program csütörtökön kezdődött, török szokás szerint Atatürk síremlékének megkoszorúzásával. A köztársaság megalapítójának személyes tárgyait bemutató nemrég átalakított, sőt az alsó szinten a Függetlenségi Háborút megidéző részekkel kibővített múzeum gyors megtekintése után került sor az ünnepélyes fogadtatásra, az elnökök szűkkörű megbeszélésére, majd a plenáris ülésre. A sajtónyilatkozatok előtt írták alá a két ország közötti erdészeti megállapodást.

Egy órakor Sezer elnök díszbédre várta a Mádl házaspárt és kíséretét, melyen sok más notabilitás mellett Ecevit miniszterelnök is megjelent. Kora délután pedig rövid találkozó keretében tekintette át elnökünk és a török kormányfő a mindkét felet érintő kérdéseket. Ömer İzzinél, a nemzetgyűlés elnökénél percekig keresztül népes újságíró sereg előtt zajlott az eszmecsere, az utolsó az állami vezetőkkel tartottak közül.

Ahmet Necdet Sezer köztársasági elnökkel a katonai tiszteletadáson

Fél ötkor örömteli ünnepségre gyülekeztek mindazok, akik számára fontos a két ország baráti kapcsolata. Az új állomáshe-lyére nemrég érkezett nagykövetségünk, Szalay Zsolt vezette a cere-móniát, amely során a hazánk ankarai külképviselete melletti ut-cát Kossuth Lajosról nevezték el, születésének 200. évfordulója alkalmából. Amint arra köztársasági elnökünk is utalt, ez a gon-dolat Társaságunk alelnökétől, F. Tóth Tibortól származik, így különösképpen is megelégedésünkre szolgál, hogy Ankara város önkormányzata hozzájárult az addig csak számot viselő utca átke-reszteléséhez. S nemcsak a feliratot cserélték ki, de emléktáblán is megörökítették kinek tiszteletére történt a változás.

Az avatás utáni követségi fogadás során a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjének polgári tagozatában részesült a török történészek doyenje, Halil İncelik professzor. A laudációt magyar nyelven Szentgyörgyi András, a Köztársasági Elnöki Hivatal főosztályvezetője, törökül pedig Hazai György akadémikus, a kitüntetés kezdeményezője olvasta fel. A hosszú időn át Chicagóban tevékenykedett szakember, aki nyugdíjasként a Bilkent Egyetemen alapozta meg az oszmanisztikai kutatásokat, a tőle megszokott nyitottsággal és közvet-lenséggel köszönte meg a magas elismerést.

A kulturális program az Ankarai Egyetem Bölcsészettudományi Karán folytatódott. Itt Nusret Aras rektor üdvözölte a vendégeket, majd Mádl Ferenc megnyitotta a Kossuth-bicentenáriumi kiállítást. Váratlan meglepetésként az egyetem magyar szakos hallgatói egy Kossuth-nótát énekeltek el, amivel nagy tetszést arattak.

Nem maradhatott el a koszorúzás és a főhajítás Rásonyi László professzor emléktáblája előtt sem, melyet még Martonyi János leplezett le külügyminiszterként. Végül Hazai György rektor az Andrássy Gyula Egyetem, Nusret Aras pedig saját egyeteme nevében írta alá a korábban Budapesten jóváhagyott együttműködési jegyzőkönyvet.

Isztambulban este nyolc tájban ért földet a különgép, s a VIP várónál az ottani magyar kolónia tagjai mellett török gyerekek is felsorakoztak. Egyikük olyan képet nyújtott át elnök úrnak, melyet közösen festett egy magyar iskolással, s a két nép barátságát jelképezi.

Majd a TED Koleji kisdíákjai adtak elő megható igyekezettel és szépséggel három Kossuth-nótát, megte-tézve egy török dallal is – kifejezetten a Mádl házaspár kérésére.

Alig foglalta el a küldöttség szállását a Conrad szállóban, máris indult a Beşiktaşnál várakozó hajóhoz, hogy esti kivilágításban csodálhassa meg a város főbb épületeit, az Aranyszarv és az első Boszporusz híd között.

Az utolsó nap kezdetén elnök úr angol nyelvű interjút adott a török közszolgálati televíziónak. Innen a legrégebbi török felsőoktatási intézményre, az Isztambuli Egyetemre ment, ahol Kemal Alemdaroğlu rektor fogadta. A patinás hangulatú rektori hivatalban töltött percek után a zsúfolásig megtelt szenátusi teremben tartott Mádl Ferenc előadást „Magyarország felkészülése az EU-tagságra” címmel (ennek teljes szövegét külön közöljük).

Kegyeleti aktus következett ezután: a feriköyi temetőben nyugvó magyarok sírjának megkoszorúzása, akik többsége a Kossuth-emigrációval jutott török földre.

Miként az Göncz Árpád és Orbán Viktor korábbi útjain tör-tént, a Török Külgazdasági Tanács (DEİK) ez alkalommal is gazdasági fórumot rendezett, melynek díszvendéjén felszólalt Tuğrul Erkin, ügyvezető elnök, Rifat Hisarcıkloğlu, a Török Kamarai és Tőzsdei Szövetség elnöke és természetesen Mádl Ferenc államfő. A két ország közti gazdasági kapcsolatok volumenének növelése többször szóba került az ankarai tárgyalásokon is, Isztambulban pedig különösen nagy hangsúlyt kapott e kérdés.

Koszorúzás a feriköyi temetőben nyugvó magyarok sírjánál

A záróakkord a Topkapı Sarayı Müzesi és az Ayasofya megtekintése volt. A palotaegyüttes az elmúlt néhány év gondos restaurálási munkálatai eredményeként több újdonsággal szolgált a várost és nevezetességeit már korábban is felkereső elnöki házaspár számára. Az egykori bizánci székesegyházban tett megöly rövid látogatás pedig méltó betetőzése volt a minden tekintetben sikeres, a két ország közötti baráti viszonyt tovább erősítő utazásnak.

✍ Dávid Géza

Mádl Ferenc köztársasági elnök 2002. október 18-án az Isztambuli Egyetemen elhangzott előadása

A magyar kutatók mindig is különösen lelkes kalandvággyal vetették be magukat Törökország izgalmas tájaiba, s még izgalmasabb hagyományaiiba. Mostani látogatásom és régebbi törökországi utazásaim során engem is hatalmába kerített ez az érzés.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Öröm számomra, hogy idelátogathattam és – nem csupán köztársasági elnökként, hanem magyar egyetemi professzorként is – megoszthatom néhány gondolatomat Önökkel. Ez a világ egyik leggazdagabb történeti tradíciókkal rendelkező egyeteme.

A világhírű „Darülfünun” falai között számos szakember végezte tanulmányait. Ez az intézmény sokat tett a török nemzet magasan képzett hazai értelmiségének képzéséért, és így méltán vált az ország modernizációjának szimbólumává.

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem professzoraként örülök az Isztambuli Egyetemmel kialakított kapcsolatnak. Meggyőződésem, hogy a két egyetem között nemrég megkötött együttműködési megállapodás és az egyetemi vezetők kölcsönös látogatásai segítik egymás megismerését. Esély van oktatóink, kutatóink, hallgatóink hosszú távú, közvetlen együttműködésére a mindkettőnk számára fontos területeken.

Kapcsolataink igen régiek: a magyarok legrégebbi ősei törökökkel való érintkezéseinek jeleire számos tudományág kutatói utalnak. Mégis, iskolai tanulmányainkból jórészt a 15–17. századi közös múlt eseményei ragadnak meg emlékeztünkben. A hazai művelődéstörténetnek tanulságos, pergő vitájú korszaka, amikor komoly tudósok és lelkes orientalisták hada esküdött fel arra, hogy bizonyítékokat találnak a török-magyar rokonságra. Utazó kultúrkövetek tucatjai járták a török vidéket. Eltökélt szándékuk nem volt alaptalan. Hiszen magyarok és törökök történelme a múltban számos sorsfordító pillanatban fonódott össze.

E tudós keresők között is a legismertebb talán Vámbéry Ármin, aki számos törökországi útjainak egyikén fejébe vette, hogy megpróbál minden lehetséges módon alkalmazkodni környezetéhez. Nem szólal meg, csak törökök, felvesz minden szokást. Feltűnt azonban neki, hogy minden törekvése ellenére jellegzetes gesztusai elárulják. Nem volt rest hát sérült ember módjára felkötni a karját, hogy fegyelmezze európai tónusú kézmozdulatait.

Tisztelt Hallgatóság!

Nekünk, magyaroknak is fontos, hogy emlékezzünk azokra az értékekre, amelyek nemzeti kultúránkat gazdagították. Az akkor megépült és részben máig fennmaradt mecsetekre, minaretekre, a fürdőkre, Gül Baba rózsáira és ma is látható türbéjére, nyelvünk török jövevényszavaira. A magyar földön meghonosított kávéra és dohányra, a török és magyar konyha kölcsönhatásaira is.

Közös kulturális örökségünket gazdagítják a törökök megtanult és török verseket olvasó végvári poéta, Balassi Bálint költeményei és Vüdzsüdi Mehmed Ibn Abdülaziz magyar lányok szépségét dicsérő, szerelmes versei, Öksüz Dede, Gázi Ásík Haszán és mások Dunatáj-ihlette alkotásai.

Itt, Isztambulban nemcsak Török Bálint yedikulei celláját látogathatjuk meg, hanem a feriköyi temetőben nyugvó 1848-as hősök sírját is. Emlékeztünk azokra a magyar felemelkedésért küzdő hősökre, akiket Törökország befogadott. Thökölytől Zrínyi Ilonáig, Rákóczitól Kossuthig.

Egyszerre adózhatunk tisztelettel a török kultúrát gazdagító magyaroknak: az itt végső nyughelyet lelő, magyar hadifogolyból lett Ibrahim Mütefferikának, a török nyomda megalapítójának és Gróf Széchenyi Ödönnek, a városi tűzoltóság létrehozójának.

Ezekre a pozitív történeti mozzanatokra alapozva alakíthatjuk jövőnket, együttműködésünket. Különösen öröm, ha két, korábbi történelme során hadban álló nép megértéssel fordul egymás felé, példát mutat a megbékélésre. Ennek szükségességét a közép-kelet- és dél-európai térség közel-múltja bőségesen bizonyítja.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Országunk euro-atlanti integrálódásának két központi eleme a NATO-hoz, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozásunk. Magyarország a stabilitás aktív tényezője kíván lenni a térségében. NATO-tagságunk ezért is fontos esemény a nemzet történetében, hiszen megnövekedett biztonságot és minden korábbinál kedvezőbb külső feltételeket teremt a gazdasági és társadalmi fejlődéshez és modernizációhoz.

Elengedhetetlen az európai uniós tagság is, ha a 21. században egy demokratikus, virágzó, valamennyi állampolgárának jobb életlehetőséget és európai mozgásteret kínáló Magyarországon akarunk élni. És ha azt akarjuk, hogy hazánk egy fejlett és magabiztos közösség egyenrangú tagjaként, a döntések aktív részeseként legyen jelen a nemzetközi politikában. Ezért támogatja az ország uniós csatlakozását minden meghatározó magyar politikai erő. Az országban több mint egy évtizede folyó demokratikus és piacgazdasági átmenet a „szellemi Európa” mellett, amelyhez mindig is tartoztunk, a „politikai Európába” való integrálódással így válhat teljessé.

Mi olyan integrációhoz kívánunk csatlakozni, amely működőképes, s amelyben nem a bürokrácia, hanem a hatékony irányítás és koordináció uralkodik. Ahol a nagy és kis országok egyaránt részesei a döntéshozatalnak, amely átlátható a tagállamok polgárai számára.

A 2001 decemberében elfogadott Laekeni Nyilatkozat megfogalmazta az Európa jövőjével összekapcsolódó, válságra váró kérdések körét.

→

Ennek fontosabb elemei: a hatáskörök jobb megosztása, az uniós intézmények és eszközrendszer egyszerűsítése, a döntéshozatal hatékonyságának javítása, a szerződések kérdése és egy európai alkotmány lehetősége, valamint az Unió nemzetközi szerepvállalása.

Az Uniótól a saját maga által felvázolt és megerősített menetrend betartását várjuk, amely lehetőséget ad a felkészült tagjelöltek 2004. eleji felvételére s így arra is, hogy tagként vegyenek részt a 2004. évi európai parlamenti választásokon.

Olyan integrációhoz kívánunk csatlakozni, amely sem a tágabb Európában, sem az integráción belül nem húz mesterséges és hosszú távú, új határokat. Teljes jogú tagságra törekszünk, az egyenlő elbánás, az azonos jogok és kötelesek elve alapján.

Ez év végéig befejezzük a felkészülést, beleértve a jogharmonizációs folyamatot és a tagsághoz szükséges intézményépítést. Intenzívebbé kívánjuk tenni a csatlakozással összefüggő társadalmi párbeszédet, az egyes társadalmi csoportok felkészítését a tagsággal járó előnyök kihasználására, a kihívások kezelésére.

Erősíteni kívánjuk a parlament szerepét a csatlakozás egész folyamatában. Az átmenet és felzárkózás kiteljesítéséhez elengedhetetlennek tartjuk az Unió pénzügyi támogatásait, az igazságos és egyenlő elbánás alapján.

Magyarországnak különösen fontos érdeke szomszédainak, s a tágabb térség más országainak mielőbbi euro-atlanti csatlakozása. Térségünk közös jövőjét az európai integráció keretei között képzeljük el, az együttműködést az európai értékrend, a kölcsönös megértés és bizalom alapján kívánjuk fejleszteni, figyelembe véve a partnerországok és kapcsolatok sajátosságait. Ezért is támogatjuk a velünk szomszédos és más európai országok integrációs felkészülését és csatlakozási folyamatát.

Magyarország szélesebb, világgazdasági és szűkebb, európai integrációjával összefüggésben is nagy jelentőséget tulajdonítunk Törökországnak és a török-magyar kapcsolatoknak. Mindenekelőtt elismeréssel figyeljük azokat az eredményeket, amelyeket ez az ország elért a gazdasági-társadalmi modernizáció területén. Nagyra értékeljük a mai gazdasági kihívások helyes kezelésére irányuló útkeresést, az összeurópai értékek és normák melletti kiállást. Ezen értékek és normák szem előtt tartásával az Európai Unióhoz való csatlakozás nemzeti programját alkotó gazdasági, politikai és jogi reformokat szolgáló erőfeszítéseket. Elismerjük Törökország tevékeny hozzájárulását a nemzetközi terrorizmus megfékezéséhez, egyes nemzetközi válságócok stabilizálásához.

Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy kapcsolataink rendezettek, szívélyes, baráti légkörűek és további fejlesztésük lehetőségei megalapozottak. Az 1990. évi magyarországi rendszerváltás után széles körben kibontakozott magas szintű politikai kontaktusok jó alkalmat jelentenek Törökország fejlődéséről, valamint a magyar piacgazdasági és demokratikus átmenet eredményeiről folytatott információcserére. Utóbbi szándék megvalósulásának keretétül szolgál az utóbbi másfél évtizedben megkötött és a kapcsolatok szinte valamennyi területét átfogó, nagyszámú kétoldali egyezmény.

Kiemelem ezek közül az EU által is prioritásként kezelt kérdésköröket, mint például a szervezett bűnözés elleni, rendészeti, bevándorlási, katasztrófavédelmi és védelmi együttműködés. Kezdeti elégedettségre és bizakodásra adhat okot, hogy a két ország közötti áruforgalom az utóbbi években dinamikusabban növekszik és egyre fontosabb kereskedelmi partnerei vagyunk és piacot biztosítunk egymásnak. Bővülő árucserénkben növekszik a korszerű ipari termékek és technológiák aránya.

Magyarországon megjelentek a török működőtőkebefektetések, és magyar vállalatoknak is sikerült bekapcsolódniuk jelentős törökországi közlekedési és egyéb fejlesztési programokba.

Erőfeszítéseket teszünk az idegenforgalmi kapcsolatok szélesítésére is, hogy egyre több magyar ismerje meg Törökország egyedülálló természeti szépségeit, kulturális értékeit. Érdeklődés mutatkozik török egyetemi hallgatók magyarországi tanulmányai iránt. Ez mindkét részről tovább bátorítandó, már csak azért is, mivel Magyarország uniós tagsága már az első végzetek előtt is megnyithatja a nálunk szerzett diplomák széles körű felhasználásának lehetőségét.

Meggyőződésünk, hogy a kulturális kapcsolatnak továbbra is különleges hangsúlyt kell adnunk. Ennek jegyében támogatjuk a közös történelmi és kulturális örökség további együttes feltárását, egyetemeink, közgyűjteményeink (pl. levéltáraink), tudományos kutatóintézetek közvetlen együttműködését. A hagyományos (történettudományi, turkológiai, hungarológiai) tematikán kívül olyan aktuális, célorientált (gazdaság- és politikatudományi) és közös kutatási témákra is gondolunk, mint például a két ország gazdaságfejlesztési modelljeinek összehasonlító elemzése, a kétoldali külgazdasági kapcsolatok kiaknázatlan lehetőségei, országaink lehetséges szerepe a Balkán stabilizálásában, az európai integrációs folyamat és a modernizáció, integráció és közvélemény stb.

Magyarország NATO-szövetségesként és EU-tagjelölt államként figyelemmel kíséri Törökországnak az Európai Unióhoz vezető úton kifejtett tevékenységét. Nem felejtjük azt a támogatást, amelyet a NATO-tagfelvételhez török barátaink nyújtottak, s magunk is támogatjuk Törökország európai integrációs folyamatát. Ennek jegyében szívesen vállalkozunk a magyar csatlakozási folyamatban szerzett és minden bizonnyal török barátaink által is nagyrészt hasznosítható tapasztalataink átadására.

Magyarországnak áldozatokat kellett hoznia, hogy megfeleljen az uniós feltételeknek. Elmondhatjuk: érdemes e nehéz utat végigjárni. Nyújtson ehhez bátorítást a magyar példa, hisz most már elmondhatjuk: a csatlakozás küszöbéhez értünk, és szívből ezt kívánjuk a minél közelebbi jövőben török barátainknak is.

Végezetül, engedjék meg, hogy elmondjam azt a mondatot, amely ajtókat és szíveket nyitott meg a világhírű magyar zeneszerző és népzene kutató előtt.

Először magyarul mondom, azután törökül. „Pamuk tarlón sok árpa, alma, teve, sátor, balta, csizma, kicsi kecske van.” És most törökül: „Pamuk tarlasında çok arpa, elma, deve, çadır, balta, çizme, küçük keçi var.”

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Macaristan Cumhurbaşkanı Sayın Ferenc Mádl'ın İstanbul Üniversitesi'ndeki Konferansı 18 Ekim 2002

Macar araştırmacıları kendilerini her zaman, özellikle şevkli bir serüven arzusuyla Türkiye'nin heyecan verici yörelerine ve daha da heyecanlı geleneklerinin kucağına atmışlardır. Şimdiki ziyaretim ve eskiden yapmış olduğum yolculuklarım sırasında bu duygu beni de egemenliği altına aldı.

Sayın Bayanlar, Baylar!

Burayı ziyaret edebildiğim için ve – yalnızca cumhurbaşkanı olarak değil, Macar üniversitesi profesörü olarak da – birkaç düşüncemi Sizlerle paylaşabildiğim için sevinç duyuyorum. İstanbul Üniversitesi dünyanın en zengin tarihi geleneklere sahip olan üniversitelerinden biridir.

Dünyaca ünlü „Darülfünun”un duvarları arasında pek çok uzman yetişti. Bu kurum Türk halkının yüksek düzeyde eğitilmiş yurt içi aydınlarını yetiştirmek için çok şey yaptı ve böylece layık olduğu üzere ülkedeki modernizasyonun simgesi oldu.

Budapeşte, Lorand Eötvös Bilim Üniversitesi profesörü olarak İstanbul Üniversitesi'yle kurulan ilişkiye seviniyorum. İnancım odur ki, iki üniversite arasında yakınlarca imzalanan işbirliği anlaşması ve üniversite yöneticilerinin karşılıklı ziyaretleri birbirlerini tanımalarına yardım edecektir. Eğitimcilerimiz, araştırmacılarımız, öğrencilerimizin her iki yan için de önemli alanlarda uzun süreli, dolaysız işbirliği için fırsat söz konusu.

İlişkilerimiz çok eski: Macarların en eski atalarının Türklerle ilişkisinin belirtilerine pek çok bilim dalının araştırmacıları göndermede bulunuyor. Yine de, okul eğitimimizden çoğunlukla 15–17. yüzyıldaki ortak geçmişin olayları kalıyor aklımızda. Ciddi bilginler ve coşkulu orientalistler ordusunun Türk-Macar akrabalığı konusunda kanıt bulmaya yemin ettiği dönem Macaristan'daki kültür tarihinin dersler çıkarılabilen, olay iplerini eğirip büken tartışma devridir. Yolculuğa çıkan kültür elçilerinin düzinelercesi dolaştı Türk yöresini. Kararlı niyetleri temelsiz değildi. Çünkü Macarların ve Türklerin tarihi geçmişte yazgının dönemeçte olduğu pek çok anda birbiriyle iç içe geçmişti.

Bu bilgin arayıcılar içinde belki de en tanınmış, pek çok Türkiye yolculuğundan birinde aklına olası her türlü yöntemi kullanarak çevresiyle özdeşleşmeyi koyan Ármin Vámbéry'dir. Yalnızca Türkçe konuşur, tüm adetleri benimser. Ancak gözüne, ne denli uğraşırsa uğraşsın jestlerinin kendisini ele verdiği takılır. Üşenmez ve sakat bir adam gibi kolunu bağlar, böylece Avrupa tonu taşıyan el kol hareketlerini disipline etmiş olur.

Sayın Dinleyiciler!

Biz Macarlar için de ulusal kültürümüzü zenginleştiren değerleri anımsamak önemlidir. O zaman yapılmış ve kısmen günümüze de kalmış camileri, minareleri, hamamları, Gül Baba'nın güllerini ve günümüzde de görülebilen Türbesini, dilimizin Türkçe alıntı sözcüklerini. Macar toprağına yerleşen kahveyi ve tütünü, Türk ve Macar mutfağının karşılıklı etkilerini.

Türkçe öğrenen ve Türkçe şiirler okuyan uçkale ozanı Bálint Balassi'nin şiirleri ve Vücuti Mehmet İbn Abdül-aziz'in Macar kızlarının güzelliğini öven aşk şiirleri, Öksüz Dede'nin, Gazi Aşık Hasan'ın ve başkalarının Tuna yöresinin esinlediği yapıtları ortak kültürel mirasımızı zenginleştiriyor.

Burada, İstanbul'da yalnızca Bálint Török'ün Yedikule'deki hücrelerini ziyaret etmekle kalmaz, Feriköy mezarlığında yatan 1848 Özgürlük Savaşı kahramanlarının mezarını da ziyaret edebiliriz. Macarların yücelmesi için savaşım veren, Türkiye'nin kabul ettiği kahramanları anımsayabiliriz. Thököly'den Ilona Zrínyi'ye, Rákóczi'den Kossuth'a dek.

Türk kültürünü zenginleştiren Macarlara aynı anda saygılarımızı sunabiliriz. Mezarı burada olan, bir Macar savaş tutsağıyken İbrahim Müteferrika adını alan, Türk matbaasının kurucusuna ve kent itfaiyesinin kurucusu Kont Ödön Széchenyi'ye.

Bu olumlu tarihsel olaylara dayanarak geleceğimizi, işbirliğimizi oluşturabiliriz. Eğer daha önceki tarihi boyunca savaşan iki halk anlayışla birbirine yönelirse, barışa örnek olursa bu daha özel bir sevince yol açar. Bunun gerekliliğini Orta Doğu ve Güney Avrupa bölgelerinin yakın geçmişi bol bol kanıtlıyor.

Sayın Bayanlar, Baylar!

Ülkemizin Avrupa-Atlantik kaynaşmasının iki merkezî ögesi NATO'ya ve Avrupa Birliği'ne katılmamızdır. Macaristan, bölgesinde stabilizasyonun etkin bir ögesi olmayı arzulamaktadır. NATO üyeliğimiz ulusumuzun tarihinde bu yüzden de önemli bir olaydır; çünkü, artan bir güvenliği ve ekonomik ve toplumsal gelişme ve modernizasyon için gereken daha önceki tüm zamanlardan daha elverişli dış koşulları yaratır.

Eğer 21. yüzyılda demokratik, gelişip serpilten, her yurttaşına daha iyi bir yaşam olanağı ve Avrupa'da dolaşım alanı sunan bir Macaristan'da yaşamak istiyorsak ve eğer yurdumuzun gelişmiş ve kendine güvenen bir topluluğun eşit haklara sahip üyesi olarak, uluslar arası politikada kararların etkin paydaşı olarak hazır bulunmasını diliyorsak, Avrupa Birliği üyeliği de vazgeçilmez bir şey. Belirleyici her Macar politik güç ülkenin Birliğe katılmasını bu yüzden destekliyor. Ülkede on yılı aşkın bir zamandır süren demokratik bir ortama ve piyasa ekonomisine geçiş süreci „düşünsel Avrupa'nın yanı sıra, ki buna her zaman dahiliz, „politik Avrupa'ya” katılımla bütünlenmiş olacaktır.

Biz öyle bir bütünleşmeye katılmak istiyoruz ki, işlerliği olsun, bürokrasi değil de etkin yönlendirme ve koordinasyon egemen olsun. Büyük ve küçük ülkeler, kararlar alınırken eşit pay sahibi olsun ve üye ülkelerin yurttaşları için bu kararlar şeffaf olsun.

2001 aralığında benimsenen Laeken Bildirisi Avrupa'nın geleceğiyle bağlantısı olan, yanıt bekleyen sorunlar çevresini dile getirdi. Bunun önemli öğeleri: Etki alanlarının daha iyi bir dağılımı, Birliğin kurumlarının ve araç sisteminin basitleştirilmesi, karar verme etkinliğinin düzeltilmesi, sözleşmeler sorunu ve bir Avrupa anayasası olanağı, bir de Birliğin uluslararası roller üstlenmesi.

→

Birlikten, kendisi tarafından taslağı çıkarılan ve güçlendirilen akış programına uymasını bekliyoruz, ki bu hazırlanmış olan üye adaylarının 2004 yılı başındaki üyeliğe alınmalarına olanak sağlıyor ve böylece de 2004 yılı Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmalarına da bir üye olarak olanak sağlamış oluyor.

Biz öyle bir entegrasyona katılmak istiyoruz ki, ne geniş Avrupa'da, ne de birleşmenin içinde yapay ve uzun vadeli yeni sınırlar çizmesin. Hakların tümüne sahip bir üyelik ardındayız; eşit davranış, eşit haklar ve sorumluluklar ilkesine dayalı olarak.

Bu yılın sonuna dek hazırlığı bitireceğiz, buna hukuk uyum süreci ve üyeliğe gerekli kurum inşası da dahil. Katılma ile bağlantılı toplumsal diyalogu daha yoğun kılmak istiyoruz; kimi toplumsal grupları üyelik sonucu elde edilen avantajları kullanmaya yönlendirmek, kimi grupları ise oluşabilecek çelişiklere karşı hazırlıklı olmaya hazırlamak istiyoruz.

Parlamentonun rolünü tüm katılma sürecinde güçlendirmeyi arzuluyoruz. Geçiş dönemi ve yaklaşılanın gerçekleştirilmesinde Birliğin adil ve eşit davranış ilkesine göre maddî desteklerini vazgeçilmez sayıyoruz.

Komşularının ve daha geniş bir alanda başka ülkelerin bir an önce Avrupa-Atlantik birliğine katılması Macaristan'ın özellikle önemli bir çıkarı gereğidir. Bölgemizin ortak geleceğini Avrupa entegrasyonu çerçevesinde düşünüyoruz; işbirliğini Avrupa ortak değer sistemi, karşılıklı anlayış ve güven temelinde geliştirmeyi arzuluyoruz; bunu yaparken de partner ülkelerin ve ilişkilerin özelliklerini dikkate alıyoruz. Bizimle komşu ve başka Avrupa ülkelerinin entegrasyona hazırlığını ve katılma sürecini bu yüzden de destekliyoruz.

Macaristan'ın daha geniş, dünya ekonomisi ve daha dar Avrupa entegrasyonu ile bağlantılı olarak da Türkiye'ye ve Türk-Macar ilişkilerine büyük bir önem veriyoruz. Her şeyden önce bu ülkenin ekonomik-toplumsal modernizasyon alanında ulaştığı sonuçları onaylayarak izliyoruz. Günümüzün ekonomik güçlüklerinin doğru bir biçimde üstesinden gelmesine yönelik yön arayışlarına, bütün-Avrupa değerlerinin ve normlarının yanında tavır almasına çok değer veriyoruz. Bu değerleri ve normları göz önünde tutarak Avrupa Birliğine katılmanın ulusal programını oluşturan ekonomik, politik ve hukuksal reformlara hizmet eden çabaları takdir ediyoruz. Türkiye'nin uluslar arası terörizmi frenlemeye, kimi uluslar arası bunalım noktalarının stabilizasyonuna etkin bir biçimde katılmasına değer biçiyoruz.

Memnuniyetle belirleyebiliriz ki, ilişkilerimiz düzenli, içtenlikli, dostça bir hava taşıyor ve daha da geliştirilmesinin temelleri atılmış durumda. 1990 yılındaki Macaristan'daki sistem değişikliği sonrası geniş çevrede gelişen yüksek düzeydeki politik temaslar Türkiye'nin gelişmesi için önemli fırsatlardan söz ediyor, tıpkı Macar piyasa ekonomisi ve demokratik geçiş sürecinin sonuçları konusunda sürdürülen enformasyon değişimi için de imkânlar sağladığı gibi. Sözü edilen ikinci niyetin gerçekleşmesine son on beş yılda imzalanan ve ilişkilerin neredeyse her alanını kapsayan, büyük sayıdaki iki taraflı anlaşmalar bir çerçeve hizmeti görüyor.

Bunlar arasından AB'ce öncelikli olarak ele alınan sorun alanlarını, örneğin organize suçla karşı olan, polis kurumları

arasında gerçekleşen, göç, felakete karşı savunma ve savunmadaki işbirliğini vurgulamak istiyorum.

İki ülke arasındaki mal trafiğinin son yıllarda dinamik bir biçimde artması ve birbirimizin giderek daha önemli ticarî partnerleri olmamız ve birbirimize pazar sağlamamız erken bir memnuniyete ve kendine güvene neden olabilir. Genişleyen mal değişimimizde çağdaş sanayi ürünleri ve teknolojilerinin oranı artıyor.

Türk doğrudan sermaye yatırımları Macaristan'da yüzünü gösterdi; Macar şirketleri ise Türkiye'de önemli ulaşım ve kimi başka geliştirme programlarıyla bağlantı kurmayı başardı.

Kendimizi turistik ilişkilerin genişletilmesine de zorluyoruz, giderek daha çok sayıda Macar, Türkiye'nin eşsiz doğal güzelliklerini, kültürel değerlerini tanısin diye. Türk üniversite öğrencilerinin Macaristan'da öğrenim görmesine ilişkin bir ilgi var. Bu her iki taraf için de cesaretlendirilmesi gereken bir konudur; Macaristan'ın Birliğe üyeliği daha ilk mezunlara bile bizden alınan diplomaların geniş bir çevrede kullanılması olanağını açabileceği için de bunun böyle olması gerekiyor.

İnancımız odur ki, kültürel ilişkilere bundan böyle de özel bir önem vermek gerekiyor. Bu doğrultuda, ortak tarihsel ve kültürel mirasın bundan böyle de birlikte araştırılmasını, üniversitelerimizin, kamu koleksiyonlarının (örneğin arşivlerimiz), bilimsel araştırma kurumlarının dolaysız işbirliğini destekliyoruz. Geleneksel (tarih bilimi, Türkoloji, Hungaroloji) konuların dışında güncel, amaç-yönelimli (ekonomi ve siyaset bilimi) ve ortak araştırma konularını da düşünüyoruz; örneğin iki ülkenin ekonomik gelişme modellerinin karşılaştırmalı incelenmesi, iki taraflı dış ekonomik ilişkilerinin sunduğu henüz ele alınmamış olanaklar, ülkelerimizin Balkanların stabilizasyonunda olası rolü, Avrupa entegrasyon süreci ve modernizasyon, entegrasyon ve kamuoyu vb.

Macaristan NATO müttefiki olarak ve AB'ye üye adayı devlet olarak Türkiye'nin Avrupa Birliğine giden yolda gösterdiği etkinliği dikkatle izliyor. NATO'ya üye olunmasında Türk dostlarımızın sunduğu desteği unutmuyoruz ve biz de Türkiye'nin Avrupa entegrasyonu sürecini destekliyoruz. Bu münasebetle Macar katılım sürecinde edinilen ve hiç kuşkusuz Türk dostlarımızca da büyük ölçüde yararlanılabilecek olan deneyimlerimizi aktarmayı memnuniyetle üstleniyoruz.

Macaristan'ın Birliğin koşullarına uymak için kurbanlar vermesi gerekmiştir. Şunu söyleyebiliriz: Bu zor yolu aşmaya değer. Macar örneği bu konuda cesaretlendirici bir örnek olsun; çünkü, şimdi artık katılmanın eşiğindesiniz ve Türk dostlarımız için de en yakın gelecekte bunu yürekten diliyoruz.

Bitirirken, izin verirsiniz dünyaca ünlü Macar kompozitörü ve halk müziği araştırmacısı önünde kapıları ve yürekleri açan o tümceyi söyleyeyim. Önce Macarca söyleyeceğim, ondan sonra Türkçe. „Pamuk tarlón sok árpa, alma, teve, sátor, balta, csizma, kicsi kecske van.” Ve şimdi de Türkçesi: „Pamuk tarlasında çok arpa, elma, deve, çadır, balta, çizme, küçük keçi var.”

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim!

Aggtelek karst mağaraları

XIX. yüzyılın belki en ünlü denebilecek şairi Sándor Petöfi Aggtelek mağaralarını gezdikten sonra güncesine şunları yazmıştı: „Asi melekler cennetten kovulunca bundan sonraki evlerini, yani cehennem kuyusunu burada kazmaya başlamışlar, fakat bunu beceremeyince başka yerler aramışlardı. Zavallı şeytanlar başaramadıkları bu işte, tahmin edersiniz, ne kadar ter döktüler ki, yarı bitmiş cehennemin tavanından ve duvarlarından hâlâ sızır sızır terleri damlıyor...” Günlerimizde her yıl 150–200 bin kişi „bu cehenneme iniyor”, yani bu kadar turist ilgilenen insan bölgedeki mağaraları, özellikle de en ünlü Baradla mağarasını ziyaret ediyor.

Aggtelek karst bölgesi, Macaristan'ın kuzey sınırındaki dağlık yörede, Budapeşte'nin kuzeydoğusunda havadan 200 km. kadar uzakta bulunuyor. Bu dağlar aslında büyük kısmı komşumuz Slovakya topraklarında uzanan büyük kireçtaşı bölgesinin bir bölümünü oluşturuyor ve Birinci Dünya Savaşı'ndan beri bu bölgenin az bir parçası Macaristan sınırları içinde yer alıyor. Devlet sınırları böyle bütün bir coğrafya birimini her ne kadar ikiye bölüyorsa da, bu bölünmüşlüğü doğayı koruma çabaları hafifletmeye çalışıyor. Zira sınırın her iki tarafında, 1985'te kurulan Aggtelek Millî Parkı ile 1976'dan beri var olan Slovak Karst Bölgesi Millî Parkı yer alıyor. İşte sınırın iki tarafında uzanan kireçtaşı alanları – Aggtelek Karst Bölgesi ve Slovak Karst Bölgesi adıyla – artık beraberce UNESCO'nun Dünya Mirası listesine de girmiş bulunuyor (1995).

Aggtelek karst bölgesi, 220–240 milyon yıl kadar önce burada dalgalanan tropikal kuşaktaki sığ denizin suyunda meydana gelen kireçtaşından oluşmuş. (Bu bölgenin mineraloji bakımından Türkiye'deki akra-basını Toros dağları yöresinde arayabiliriz.)

Değişik engebeli Orta-Dağlar'ın ortalama yüksekliği 500–600 metreyi geçmiyor – ve bu yönden Toroslara benzer bir yanı da yok –, fakat bu bölgenin çekici özelliğini manzarasında değil de, yer altında gizlenmiş mağaralarında aramak gerekir. (Bununla beraber manzarasının da kendine özgü bir güzelliği var. Güney yamaçları, Karpat havzasının yakınlığı, çıplak karst yüzeyleri ve dar geçit veren vadiler birbirinden öyle değişik niteliklerde ki, canlılar dünyasının bu kadar başkalıklar gösterdiği yerlere Avrupa'da pek az rast-layabiliriz.)

60 hektarlık bir alanı kapsayan karst bölgesinde bugün bildiğimiz kadarıyla 712 mağara var. Bunların 262'sinin girişi, yani ini, Macaristan topraklarında bulunuyor. Aralarında en uzun olan ve Slovakya'ya da uzanan Baradla mağarasının bütün boşluk ve geçitlerinin toplam uzunluğu 25 km.

Bu mağara ılıman iklim kuşağının da en uzun damlatış mağaralarından biri. (Mağaranın geçitlerinden 18,8 km'si Macaristan toprakları altında bulunuyor, geri kalanı Slovakya topraklarında uzanıyor.)

Millî Park ve çevresinde Eski Çağ'dan beri insanlar yaşıyordu ve Baradla'da hatta 6–7000 bin yıl önce yaşamış insanların izleri de çok kez meydana çıkarılabildi. Burada yaşayanlar geçimlerini hayvan besiciliğiyle, kireçtaşı yakarak, odun kömürü yakarak, kereste ürünleriyle ve az bir ölçüde de çiftçilikle sağlıyordu. Karst bölgesi, belgelerin kanıtladığı gibi 800 yılı aşkın bir süreden beri bilinen bir kültür alanıdır ve bunun sonucunda, geleneksel tarımcılığın izinde, doğal çevrenin başkalıklarını koruyan özgül bir mozaik görünüm oluşturmuştur.

Burada yerleşmiş olanlar Baradla mağarasını kuşkusuz yüzyıllardan beri biliyorlardı ve bu nedenle buranın keşfedilmesi değil de sadece „meydana çıkarılması” gerekiyordu. Baradla hakkında ilk yazılı hatıra Georgius Wernherus (Georg Wernher) adındaki bir Alman seyyaha ait olup 1549 yılından kalmıştır. 1786'da Pozsony Bratislava'da yayımlanan coğrafya ansiklopedisinden ise, iki İngiliz seyyahının mağarada 3 gün geçirdiklerini, fakat bir türlü sonunu bulamadıklarını öğreniyoruz. Mağarayla ilgili ilk ayrıntılı açıklamayı gene bir İngiliz seyyahına, Robert Towson'a borçluyuz. Kendisi 1793'te Macaristan'a gelmiş ve yolculuğu hakkında yazdığı kitapta bu mağarada görülmeye değer yerleri ayrıntılarına anlatmış. Baradla mağarasının ilk haritasını 1820'li yıllarda il başmühendisi Imre Vass çıkarıyor. Vass daha önce birçok defa mağarayı dolaşıyor, fakat içinde bir gölün bulunduğu boşluktan öteye hiçbir zaman gidemiyor. 1822 ile 1824 yılları arasında çok az yağmur yağınca mağarada gördüklerini şöyle anlatıyor: „1825 yılı ağustos ayının ilk günlerinde gölün bulunduğu boşluğa ulaşıncı, suyun azaldığını ve gölün dibindeki çamurların üzerinden geçilebileceğini büyük bir sevinçle gördüm...” O zaman Vass meşalelerin titrek ışıkları altında mağaranın 4500 metresini, – elbette – hiçbir yolu, köprüsü, korkuluğu olmayan geçitlerini keşfetmeyi başarıyor. Macarca ve Almanca olarak yayımladığı eseri, Macaristan'da mağarabilim alanında bilimsel değerle ilk yapıt oluyor. Turizm alanında bu mağaradan yararlanmaya 1881'de Macar Karpat Birliği başladı. 1920'li yıllarda, mağara geçitlerinde dolaşmayı kolaylaştıran ve bugün de kullanılan yüzden fazla yaya köprüsü inşa edildi, daha sonra gezilen geçitleri 1935 yılında da artık elektrik ampulleri aydınlatmaya başladı.

(Devamı 10. sayfada)

AGGTELEK

Agg